

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
и
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЛУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

LVII

Уређивачки одбор:

*др Даринка Горџан-Премк, др Ирена Грицкаџић, др Милка Ивић,
др Александар Лома, др Александар Младеновић, др Мирослав Николић,
др Асим Пецо, др Слободан Ремейић, др Живојин Сџанојчић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Драго Ћујић, др Егон Фекејте*

Главни уредник:
МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
2001

FRANCISZEK SŁAWSKI
(13. V 1916 — 19. I 2001)

Професор Славски, велики пољски и светски слависта, умро је 19. јануара прошле године у Кракову, у својој 85-ој години. Окончан је један дуг и плодан људски век, иза којег је остало вредно научно дело. Професор Славски оставио је у наслеђе не само богат славистички опус, него и целу плејаду ученика и настављача на свим пољима којима се у науци бавио. Његово име обележило је читаву једну епоху у историји пољске славистике (која се поклапа са другом половином XX века) и стало у ред са именима славних претходника и учитеља покојникових: Т. Лер-Сплативињског, К. Нича, М. Малецког и других.

Прва велика љубав проф. Славског био је бугарски језик. Још на трећој години студија славистике на Јагелонском универзитету Славски добија двогодишњу стипендију за специјалистичке студије у Бугарској. Боравак у Бугарској (1937–1939) одредио је будући научни пут младог слависте. Већ 1943. почиње да ради као асистент и лектор за бугарски језик на тајном Јагелонском универзитету. Исте године брани магистарски рад *Miejsce enklityki odmiennej w dziejach języka bułgarskiego* (био је то први магистарски рад из бугаристике одбрањен у Пољској). Докторирао је 1947. на тему *Oboczność φ : u w językach słowiańskich*. Године 1949. постаје шеф Катедре за јужнословенску филологију. Наредне године на Јагелонском факултету основана је Катедра за словенску филологију са три групе: бугаристика, бохемистика и сербокroatистика, на којој Славски држи предавања, вежбе и семинаре.

У бугаристичким истраживањима проф. Славског доминира историјска проблематика (у оквиру тога и бројне студије посвећене конкретним лексемама), али има и радова који се баве савременим бугарским књижевним језиком.

Посебно место заузимају његови палеославистички радови: *Piśmiennictwo starosłowiańskie na terenie Wielkich Moraw i Panonii w dobie cyrylo-metodiańskiej* (1951), *Uwagi o słownictwie „Księgi Sawy“* (1963), *O archaizmach i innowacjach „Kodeksu Assemaniego“* (1971), *Z poezji starosłowiańskiej* (1997), *Dzieło św. św. Cyryla i Metodego podstawą kultury słowiańskiej* (1999) итд.

Проф. Славски бавио се и осталим јужнословенским језицима, пре свега српско-хрватским. О његовом интересовању за наш језик сведочи и чињеница да је након две године проведене у Бугарској намеравао да настави специјалистичке студије у Београду. Ту га је и затекао почетак Другог светског рата, због чега је морао да се врати у Пољску. За нашу лингвистику значајни су следећи његови радови: *Infinitivus w języku serbochorwackim* (1958), *Dubrownicka nazwa łabędzia* (1960), *Najdawniejszy język Dubrownika* (1962), *Związki słownikowe czakawsko-słoweńskie* (1963), „*Dodatek k Sanktpeterburskim sravnitel'nim rječnicima...“ Vuka Karadžicia i jego znaczenie dla slawistyki* (1965), *Czarnogórskie glądūn, tēkūn, bogātūn* (1973), *Serbochorwackie dialektyczne łakom 'umalo, malo, beinahe'* (1979), *Jeszcze o Słowniku Vuka* (1984). У делу *Słownik starożytności słowiańskich* обрадио је низ одредница које се тичу српско-хрватске проблематике, нпр. српскохрватски језик, чакавски дијалекат, Мирослављево јеванђеље, Вуканово јеванђеље, штокавски дијалекат, кајкавски дијалекат. У свом делу *Zarys dialektologii południowosłowiańskiej* (1962) представио је српскохрватске и словеначке дијалекте.

Друга велика тема којој је проф. Славски посветио низ значајних радова јесте упоредна граматика словенских језика, укључујући и прасловенски. Највише су га занимали проблеми творбе. Резултате својих истраживања изложио је у студији *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego*, објављеној у прва три тома краковског Прасловенског речника. Студија садржи поглавља о творби прасловенског глагола и именице. Професор Славски је, међутим, радио и на творби придева, из чега су проистекли радови: *O bałtosłowiańskich przymiotnikach z sufiksem -ra- o zredukowanym wokalizmie pierwiastka* (1981), *Prasłowiańskie przymiotniki niemotywowane* (1995) итд.

И најзад, област у којој је проф. Славски оставио најдубљи траг и која се као прва асоцијација јавља при самом помену његовог имена — јесте етимологија. Најважније научно достигнуће проф. Славског представља његов чувени *Słownik etymologiczny języka polskiego*, објављиван у свескама од 1952. године. Укупно је изашло 25 свезака обједињених у пет томова, до краја слова Ł, али изгледа да је аутор стигао да обради и материјал на слово М. Речник доноси богатство

лексичке грађе — савремене, историјске и дијалекатске. У њему се консеквентно излаже историја сваке етимологисане речи на фону пољског језика и њено функционисање у оквиру система пољског језика. Пажљиво се користе подаци о ареалу анализираних речи, који неретко утичу и на избор етимолошког решења. Детаљна семантичка анализа обрађиваних речи, како на пољском, тако и на ширем, словенском тлу, утврђивање хијерархије и хронологије значења, као и првобитног значења речи такође доприносе избору етимолошког тумачења. Речник се одликује богатством прецизно наведеног компаративног словенског материјала. Свака одредница садржи критички преглед постојећих етимолошких решења и литературе о предмету. Опредељење аутора за једно од етимолошких решења, или, пак, предлог нове, властите етимологије увек су дубоко промишљени и доследно аргументовани.

Проф. Славски је заступао став да етимологија речи није ништа друго до утврђивање њене првобитне мотивације, објашњење њене првобитне структуре, откривање етимолошког значења које проистиче из ова два елемента, и тумачење даљег (углавном семантичког) развоја речи. Његов етимолошки метод карактерише, дакле, прецизна творбена анализа испитиване речи, трагање за њеном мотивацијом и тежња ка објашњењу семантичке еволуције речи. Посебна пажња поклања се и релевантним творбеним и семантичким паралелама из истог или блиског језичког система.

Одлична организација проучаваног материјала, поуздан и консеквентно примењен етимолошки метод, дубоко и свестрано познавање предмета, као и етимолошка интуиција — допринели су томе да *Słownik etymologiczny języka polskiego* постане узорни етимолошки речник једног словенског језика, који је, са своје стране, извршио значајан утицај на развој словенске етимологије.

Како је проф. Славски и по образовању и по вокацији био слависта, он се није могао ограничити на етимолошко проучавање искључиво пољског лексичког материјала. Када је 1954. године, на иницијативу Т. Лер-Сплавинског, започет систематски рад на реконструкцији прасловенског лексичког фонда, Славски се одмах активно укључио у тај подухват. Тако је од самих почетака учествовао у стварању знаменитог дела пољске етимолошке лексикографије, под називом *Słownik prastłowiański*, чији је дугогодишњи главни уредник био. Проф. Славски је осмислио и постепено усавршавао концепцију речника, изградио теоретске основе и метод реконструкције прасловенске лексике и семантике. До сада је изашло осам томова речника (до краја слова *G*). Иако је *Słownik prastłowiański* дело ауторског ко-

лектива, он носи печат свог главног уредника и најважнијег коаутора, проф. Славског, без чијег труда и залагања не би могао ни настати, ни достићи онај научни ниво који данас има.

Франтишек Славски је дао огроман, трајан допринос развоју пољске и словенске етимологије, реконструкцији прасловенског лексичког фонда и прасловенске творбе, развоју словенске компаративистике и јужнословенске лингвистике. Његово дело представља чврст темељ и уједно инспирацију за даља истраживања.

Београд

Марџа Бјелетић